

IZVJEŠTAJ O KVALITETI ZA STATISTIČKO ISTRAŽIVANJE
Anketa o potrošnji kućanstava (APK)
za 2019.

Organizacijska jedinica: Služba statistike životnih uvjeta i ekonomske aktivnosti
stanovništva, Odjel statistike životnih uvjeta stanovništva

Priredila: Andreja Pajtak

studeni 2022.

0. Osnovne informacije

- Svrha, cilj i predmet istraživanja

Cilj Ankete o potrošnji kućanstava jest dobivanje podataka o visini i strukturi izdataka za osobnu potrošnju kućanstava.

Podaci dobiveni Anketom koriste se za ažuriranje i konstruiranje pondera za nacionalni indeks potrošačkih cijena. Nadalje, podaci o strukturi izdataka za osobnu potrošnju kućanstava koriste se za potrebe nacionalnih računa, i to za izračun finalne potrošnje kućanstava, obračun imputirane stambene najamnine i za procjenu podataka o sivoj ekonomiji.

Anketni podaci koriste se za izradu analiza i studija o životnom standardu stanovništva, mjerenje siromaštva, analize potrošačkih navika i slično.

- Izvještajno razdoblje

Kalendarska godina

- Pravni akti i drugi sporazumi

Anketa o potrošnji kućanstava provodi se na temelju sljedećih nacionalnih pravnih propisa:

- Zakona o službenoj statistici (NN, br. 103/03., 75/09., 59/12. i 12/13. – pročišćeni tekst)
- Programa statističkih aktivnosti Republike Hrvatske 2018. – 2020. (NN, br. 31/18.)
- Godišnjega provedbenog plana statističkih aktivnosti Republike Hrvatske.

Na europskoj razini istraživanje se provodi prema sporazumu između zemalja članica EU-a i Eurostata prema tzv. *Gentlemen's agreementu*. Eurostat donosi metodološke preporuke za provedbu istraživanja i primjenu ujednačenih definicija varijabli te međunarodnih klasifikacija kako bi podaci ankete bili usporedivi na razini zemalja članica Europske unije.

- Sustav klasifikacija

Klasifikacija osobne potrošnje prema namjeni 2012.

Nacionalna klasifikacija djelatnosti, verzija 2007. (NN, br. 58/07. i 72/07.)

Nacionalna klasifikacija zanimanja, verzija 2010. (NN, br. 147/10.)

Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku 2012. (NN, br. 96/12. i 102/12.)

Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja (ISCED 2011)

- Statistički pojmovi i definicije

Izvještajna jedinica za koju se anketni podaci prikupljaju i objavljuju jest kućanstvo. Kućanstvo jest svaka obiteljska ili druga zajednica osoba koje zajedno stanuju i zajednički troše svoje prihode za podmirivanje osnovnih životnih potreba (hrana, stanovanje i drugo).

Izdaci za potrošnju kućanstva podrazumijevaju novčanu i naturalnu potrošnju proizvoda i usluga koji služe podmirivanju životnih potreba članova toga kućanstva. Novčana potrošnja podrazumijeva kupnju (nabavu) proizvoda i usluga u zemlji ili u inozemstvu za osobne potrebe

kućanstva. Naturalna potrošnja odnosi se na vrijednost poljoprivrednih prehrambenih proizvoda i pića koje je kućanstvo proizvelo na svom gospodarstvu ili poduzeću, a potrošeni su za potrebe vlastitoga kućanstva.

Struktura izdataka za potrošnju prati se prema međunarodnoj klasifikaciji COICOP, koja ih razvrstava na 12 glavnih odjeljaka: 01 Hrana i bezalkoholna pića, 02 Alkoholna pića i duhan, 03 Odjeća i obuća, 04 Stanovanje i potrošnja energenata, 05 Pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje kuće, 06 Zdravstvo, 07 Prijevoz, 08 Komunikacije, 09 Rekreacija i kultura, 10 Obrazovanje, 11 Restorani i hoteli te 12 Ostala dobra i usluge. Svaki odjeljak razrađen je dalje na skupine, razrede i kategorije.

Za svako anketirano kućanstvo definira se referentna osoba. To je, prema metodologiji, osoba koja najviše pridonosi prihodima kućanstva, odnosno iz čijih se primanja podmiruje većina izdataka anketiranoga kućanstva. Socioekonomska obilježja, položaj u zaposlenju, spol, dob i ostala obilježja referentne osobe koriste se za analize i klasificiranje kućanstava, izvođenje procjena potrošnje i prezentiranje rezultata. Stoga je određivanje referentne osobe važno jer ona svojim obilježjima predstavlja cijelo kućanstvo.

- Statistička jedinica

Izveštajne jedinice jesu privatna kućanstva, izabrana metodom slučajnog uzorka.

- Statistička populacija

Ciljana populacija jesu privatna kućanstva.

Kućanstvo je svaka obiteljska ili druga zajednica osoba koje zajedno stanuju i zajednički troše svoje prihode za podmirivanje osnovnih životnih potreba (hrana, stanovanje i drugo).

Kolektivna ili institucionalna kućanstva (osobe koje žive u domovima umirovljenika, bolnicama za trajni smještaj osoba, zatvorima, samostanima i slično) te potrošnja stranih turista nisu obuhvaćeni Anketom.

1. Relevantnost

1.1. Korisnici podataka

Korisnici iz Državnog zavoda za statistiku: Statistika cijena, Statistika nacionalnih računa

Nacionalni korisnici: znanstveno-istraživački instituti, ministarstva, zavodi, mediji, pravne i fizičke osobe

Međunarodni korisnici: Eurostat, druge međunarodne organizacije i institucije, znanstveno-istraživački instituti i sveučilišta i slično

1.1.1. Potrebe korisnika

Statistika cijena: za konstruiranje i ažuriranje pondera za indeks potrošačkih cijena

Statistika nacionalnih računa: za izračun finalne potrošnje kućanstava, pri obračunu imputirane stambene najamnine i za procjenu podataka o sivoj ekonomiji

Tijela državne vlasti: za praćenje ekonomskih i socijalnih životnih uvjeta kućanstava, te kreiranje različitih mjera iz područja gospodarske i socijalne politike

Znanstvenici: za izradu analiza i studija o životnom standardu stanovništva, za mjerenje siromaštva, praćenje potrošačkih navika i slično

1.1.2. Zadovoljstvo korisnika

Istraživanje o zadovoljstvu korisnika se ne provodi.

1.2. Potpunost

Anketa se provodi u skladu s metodološkim preporukama Eurostata, međunarodnim standardima i klasifikacijama te obuhvaća sve preporučene varijable izdataka za potrošnju kućanstava.

1.2.1. Stopa potpunosti podataka

Stopa potpunosti podataka jest 100%.

2. Točnost i pouzdanost

2.1. Uzoračka pogreška

Uzoračka pogreška prikazuje preciznost procjene parametara populacije na temelju uzorka. Kako je riječ o slučajnom izboru uzorka, ocjene preciznosti procjena daju se u obliku koeficijenata varijacije, standardnim pogreškama te intervalima pouzdanosti za najvažnije varijable.

2.1.1. Pokazatelji uzoračke pogreške

Indikatori uzoračke pogreške za određene varijable:

Statistika	Područje obuhvata	Vrijednost obuhvata	Napomena	Vrijednost
Izdaci za potrošnju, ukupno	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska	koeficijent varijacije, %	2,1
01 Hrana i bezalkoholna pića	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska		2,0
02 Alkoholna pića i duhan	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska		4,6
03 Odjeća i obuća	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska		4,5
04 Stanovanje i potrošnja energenata	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska		1,9
05 Pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska		5,4
06 Zdravstvo	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska		6,3
07 Prijevoz	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska		4,9
08 Komunikacije	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska		2,1
09 Rekreacija i kultura	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska		3,8
10 Obrazovanje	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska		11,7
11 Restorani i hoteli	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska		5,0
12 Razna dobra i usluge	Republika Hrvatska	Republika Hrvatska		3,0

2.2. Neuzoračka pogreška

Neuzoračke pogreške podrazumijevaju sve ostale pogreške koje nisu vezane za izbor uzorka, kao što su pogreške obuhvata, pogreške mjerenja, pogreške u obradi podataka i pogreške neodgovora.

2.2.1. Pogreška obuhvata

Pogreške obuhvata nastaju odstupanjem od okvira za izbor uzorka koji se za provedbu Ankete u 2019. temeljio na podacima iz Popisa stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine.

Pogreške obuhvata mjere se stopom nadobuhvata koja predstavlja udio jedinica iz uzorka koje ne pripadaju ciljanoj populaciji.

2.2.2. Stopa nadobuhvata

Stopa nadobuhvata jest 13%.

Stopa nadobuhvata jest udio jedinica iz uzorka koje ne pripadaju ciljanoj populaciji (nastanjeni stanovi). To znači da takve jedinice više ne postoje, nisu nastanjene ili nisu namijenjene stalnom stanovanju (poslovni prostori, kuće za odmor i sl.).

2.2.3. Pogreška mjerenja

Pogreške mjerenja podrazumijevaju sve pogreške koje mogu nastati u prikupljanju ili unosu podataka u anketne obrasce ili programsku aplikaciju upitnika. Takve se pogreške nastoje minimizirati pravilnim definiranjem anketnog upitnika, redovitom obukom anketara, primjenom adekvatne metode prikupljanje podataka te kontrolom prikupljenih anketnih podataka tijekom terenskog rada i nakon njega. Kontrola prikupljenih anketnih podataka obuhvaća detaljnu računsku i logičku kontrolu podataka, kontrolu vrijednosti prema definiranim rasponima, kontrolu minimalnih i maksimalnih vrijednosti, kontrolu mogućih odgovora, logičke veze između pojedinih odgovora i slično.

2.2.4. Pogreška neodgovora

Pogreška neodgovora prikazuje koliko statističkih jedinica nije odgovorilo na upitnik, odnosno podatak o broju kućanstava koja nisu prihvatila sudjelovanje u Anketi.

U 2019. stopa neodgovora na razini kućanstva iznosila je 62%.

2.2.5. Stopa neodgovora jedinice

Neutežena stopa neodgovora jest 62%.

Stopa neodgovora prikazuje koliko statističkih jedinica nije odgovorilo na upitnik, a u ovom slučaju predstavlja udio kućanstava koja nisu prihvatila sudjelovanje u Anketi.

Utežena stopa neodgovora se ne izračunava.

2.2.6. Stopa neodgovora na određenu varijablu

Pokazatelj se ne izračunava.

2.2.7. Pogreška obrade

Pri obradi podataka provodi se detaljna logičko-računska kontrola svih odgovora, npr. logička i računski kontrola svih stavki izdataka, kontrola iznosa prema zadanim rasponima, kontrola mogućih odgovora, logička kontrola podataka o ekonomskoj aktivnosti osoba te šiframa djelatnosti i zanimanja, logička kontrola podataka o obrazovnom statusu osoba i slično.

2.2.8. Stopa imputacije

Pokazatelj se ne izračunava.

2.2.9. Pogreška izbora modela

Pokazatelj nije primjenjiv za ovo istraživanje.

2.3. Revizija podataka

2.3.1. Politika revizije podataka

Korisnici su o revizijama statističkih podataka (npr. preliminarni podaci, konačni podaci) obaviješteni putem internetskih stranica Državnog zavoda za statistiku.

2.3.2. Praksa revizije podataka

Za istraživanje APK privremeni podaci se ne objavljuju te stoga nema revizije podataka.

2.3.3. Prosječna veličina revizije podataka

Pokazatelj nije primjenjiv.

2.4. Desezoniranje

Ne primjenjuje se.

3. Pravodobnost i poštovanje rokova objavljivanja

3.1. Pravodobnost

Rezultati Ankete objavljuju se petnaest mjeseci nakon referentnog razdoblja na koje se podaci odnose.

Prema Kalendaru objavljivanja statističkih podataka, rezultati za Anketu o potrošnji kućanstava 2019. objavljeni su u Priopćenju od 31. ožujka 2021.

3.1.1. Pravodobnost prvih rezultata

Pokazatelj nije primjenjiv.

3.1.2. Pravodobnost konačnih rezultata

Pravodobnost konačnih rezultata jest T + 15 (broj mjeseci nakon završetka referentnog razdoblja).

3.2. Poštovanje rokova objavljivanja

Vremenska određenost jest razdoblje između stvarnog datuma objavljivanja podataka i ciljanog datuma za objavljivanje podataka prema Kalendaru objavljivanja statističkih podataka.

Sve planirane publikacije za APK 2019. objavljene su prema Kalendaru objavljivanja statističkih podataka.

3.2.1. Poštovanje rokova objavljivanja – dostava i objavljivanje

Vremenska određenost jest 1.

4. Pristupačnost i jasnoća

Rezultati Ankete dostupni su u tiskanome i elektroničkom obliku te na internetskim stranicama Državnog zavoda za statistiku.

4.1. Priopćenja

Naziv Priopćenja: Osnovne karakteristike potrošnje kućanstava

4.2. Mrežna baza podataka

Nije raspoloživa.

4.3. Pristup mikropodacima

Uvjeti prema kojima određeni korisnici mogu imati pristup mikropodacima propisani su Pravilnikom o uvjetima i načinu korištenja povjerljivih statističkih podataka za znanstvene svrhe.

4.4. Dokumentacija o metodologiji

Osnovna metodološka objašnjenja dio su svakog Priopćenja i Statističkog izvješća, a detaljnije informacije o metodologiji istraživanja objavljene su u metodološkom priručniku za Anketu o potrošnji kućanstava, dostupnome na internetskim stranicama Državnog zavoda za statistiku na poveznici https://web.dzs.hr/Hrv/publication/metodologije/metod_72.pdf

Metodološki dokumenti Eurostata dostupni na poveznici <https://ec.europa.eu/eurostat/web/household-budget-surveys/overview>

5. Usklađenost i usporedivost

5.1. Koeficijent asimetričnosti zrcalnih statistika

Pokazatelj nije primjenjiv za ovo istraživanje.

5.2. Usporedivost tijekom vremena

Raspoloživa je serija podataka od 1998. do 2011., 2014., 2017. i 2019., a pri usporedbi podataka treba uzeti u obzir promjene okvira za izbor uzorka te međunarodne klasifikacije osobne potrošnje prema namjeni.

5.2.1. Duljina usporedivih vremenskih serija

Duljina usporedivih vremenskih serija jest 17.

Serija podataka iz APK raspoloživa je za godine 1998. do 2011., 2014., 2017. i 2019.

5.2.2. Razlozi za prekid u vremenskoj seriji

Zbog promjene periodike prikupljanja podataka APK iz godišnje na višegodišnju, godišnja serija podataka raspoloživa je za razdoblje od 1998. do 2011. Nakon toga Anketa je provedena u 2014., 2017. i 2019. Stoga su raspoloživi podaci za te godine. Tijekom godina mijenjao se okvir za izbor uzorka, a bilo je i manjih promjena unutar skupina Klasifikacije osobne potrošnje prema namjeni. Mijenjale su se i metode prikupljanja podataka tako da su se zaključno s 2014. anketni podaci prikupljali metodom PAPI – tiskani upitnici i dnevnici, dok se od 2017. kombinirano primjenjuju metode CAPI i PAPI – jedan dio podataka prikuplja se prijenosnim računalima, a drugi dio prikuplja se tiskanim dnevnicima. Korisnici su o ovim promjenama upoznati putem metodoloških objašnjenja.

5.3. Usklađenost kratkoročnih i godišnjih statistika

Pokazatelj nije primjenjiv.

5.4. Usklađenost s podacima nacionalnih računa

Pokazatelj nije primjenjiv.

5.5. Usklađenost s podacima iz administrativnih izvora

Pokazatelj nije primjenjiv.

6. Troškovi i opterećenje

6.1. Troškovi

Troškovi povezani s prikupljanjem i proizvodnjom statističkih podataka uključuju troškove metodološke i tehničke pripreme istraživanja, IT opremu, obuku anketara, troškove vanjskih i unutarnjih anketara, troškove obrade podataka i objavljivanja rezultata. Svi troškovi financiraju se iz sredstava državnog proračuna.

Troškovi za vanjske anketare, angažirane putem ugovora o djelu, iznosili su oko 373 000 kuna.

Kućanstvima koja su prihvatila sudjelovanje u Anketi isplaćena je simbolična novčana naknada. Troškovi kućanstava iznosili su 271 350 kuna.

6.2. Opterećenje

Prikupljanje anketnih podataka provodi se kombinacijom dviju metoda, a to su:

- 1) intervjuiranje – obavlja anketar koji putem prijenosnog računala upisuje podatke
- 2) samobilježenje podataka – obavlja ispitanik putem dnevnika.

Intervjuom koji vodi anketar prikupljaju se podaci o demografskim i socioekonomskim obilježjima članova kućanstava, detaljni podaci o visini i strukturi izdataka prema namjeni te podaci o uvjetima stanovanja. Intervju u prosjeku traje 45 minuta po kućanstvu.

Dnevnikom se prikupljaju podaci o dnevnim izdacima kućanstva za hranu, piće, duhan i proizvode široke potrošnje (npr. novine i časopisi, proizvodi za osobnu higijenu i proizvodi za redovito čišćenje stana). Kućanstva četrnaest dana vode dnevnik.

S obzirom na opsežna i vrlo detaljna pitanja u intervjuu kao i obvezu upisivanja svakodnevnih izdataka koje obavljaju kućanstava, sudjelovanje u Anketi bilo je veliko opterećenje i kućanstvima iznimno zahtjevno.